

P I T A N J A I O D G O V O R I

ŠTÁPOVI I(LI) ŠTÁPOVI (ŠTĀPOVI)

U obitelji V. V. suprug je Dalmatinac, Šibenčanin, a supruga Bosanka, Sarajka, pa se katkad ne slažu u naglasku. Tako su nedavno zapazili da on govori štápovi (ako to nije štápovi), a ona štápovi pa pitaju tko je u pravu. Napominju da se u jedini slazu jer oboje govore štáp-štápa.

Pitanje obitelji V. V. vrlo je zanimljivo jer dodiruje jednu od važnijih nepotpunosti našeg propisanog naglašavanja.

Na razini hrvatskoga književnog jezika naglasni lik štápovi ne može se dovesti u pitanje, i to s više razloga: prvo, on ima široku osnovicu u hrvatskim narodnim govorima Bosne i Hercegovine, Like i Slavonije; drugo, taj je lik živ u govoritelja hrvatskoga književnog jezika i treće, on je dosad jedini propisani naglasni lik u našim jezičnim priručnicima.

Ali, da ni trenu ne bismo ostali u nedoumici, mora se odmah dodati da hrvatska naglasna norma ne može potpuno funkcionirati bez kratkog lika štápovi (štápovi) jer je on živa prozodijska stvarnost u širokom dalmatinsko-primorsko-istarskom pojasu, a tako i u govoritelja hrvatskoga književnog jezika kojima su startni jezici različiti govori kajkavskoga narječja. Ne treba misliti da će se lik štápovi ikada proširiti i na govoritelje lika štápovi (štápovi). Neće se proširiti zato što je pokrata u skladu s tendencijom naglasnoga sustava da se pojednostavni. Pokratom se, naime, jedna morfološka kategorija - duga množina - svodi na jedan naglasni lik : kračinu. To je već uglavnom ostvareno u različitoj naglasnoj jedinici ili tradicionalnom tipu građ (u onih imenica koje prema priru-

nicima imaju u množini dugouzlazni naglasak) pa se u hrvatskom književnom jeziku redovno govori lištovi, rãdovi, rãdovi, stãnovi itd. Tendenciju pokrate podupire i golema prevaga kratkih prozodijskih likova u dugoj množini, kao što su grãdovi, brãdovi, kmětovi, vrhovi itd. Ali, najjači je razlog postojanosti kratkoga naglasnog lika štápovi (štápovi) u činjenici da on zavisi od jezičnog ustrojstva. Naime, u novoštokavskim ikavskim govorima koji imaju samo kratke naglasne likove - a to su govori pretežnog dijela Dalmacije i južnog dijela Hrvatskoga primorja - duga množina u tipu štáp-štápa rijetka, a i tad je ona drugotna i mlađa pojava. U tim je govorima u pravilu kratka množina: krãlji, strãci, kljũci. To znači da zapadni novoštokavci iz Dalmacije i Hrvatskog primorja tek iz književnog jezika ili u književnom jeziku usvajaju u tom tipu dugu množinu. A kako je u njihovoj jezičnoj svijesti duga množina kao morfološka kategorija povezana s naglasnom kračinom, npr. stãlovi, brãdovi itd., oni tako naglašavaju i imenice tipa štáp-štápa, tj. štãpovi (štãpovi), kljũčevi, stũpovi itd.

Budući da u govoritelja hrvatskoga književnog jezika kojima su startni jezici različiti čakavski i kajkavski govori djeluju svi spomenuti razlozi: tendencija sustava da se pojednostavni, prevaga tipova s naglasnom kračinom u književnom jeziku, npr. brãdovi, stãlovi itd., i startna kratka množina, i oni stvaraju u okviru autonomne književnojezične prozodijske svijesti kratke likove u tipu štáp-štápa. To je u njih poduprto dalmatinsko-primorskim novoštokavskim rješenjem.

Posebno je pitanje u kakvu su odnosu štãpovi i štãpovi. Prema svim raspoloživim

podacima, lik je sa sporim naglaskom u znatnoj prevazi. On je i sustavniji jer je prema dugouzlaznom naglasku u genitivu jednine kao nosiocu naglaska paradigma zakonita pokrata dužine uz zadržavanje intonacije u dugoj množini. Valja napomenuti da u Šibenčana postoje nedvojbena likovi ključevi, kraljevi, križevi. Lik će štápovi biti ishod utjecaja tipa grād-grāda-grādovi, koji sadrži brojne imenice.

U različitu naglasnu jedinicu ili tradicionalni tip štáp-štápa idu i ove imenice: bān, brijēst, dvōr, gāj, gnjāt, gūnj, jēž, kēc, ključ, krālǰ, križ, mālǰ, nōž, pānj, plāst, plāšt, prišt, pūt, skūt, strīc, stūp, špāg, vrāč, ždrāl, žūlj i još neke.

Amo ne ide imenica vijēk jer joj genitiv jednine u hrvatskom književnom jeziku glasi vijēka, tj. ta imenica ima naglasno po-

našanje kao grād-grāda-grādovi pa u množini glasi vjēkovi. Takav se naglasni ostvaraj u hrvatskom književnom jeziku oslanja između ostalog i na zapadnonovoštokavski ikavski lik vīkovi i posavski vjēkovi. To znači da nam je Pravopis iz 1960. samo komplicirao naglasnu normu uvedavši i lik vijēkovi.

Iz svega proizlazi da kratki naglasni u dugoj množini različite naglasne jedinice štáp-štápa, dakle štápovi (štápovi), krāljevi, strīčevi, žūljevi itd. nisu nikakav naglasni lokalizam, nego su ishod jezičnog ustrojstva i tendencija naglasnog sustava, pa zato oba lika: štápovi i štápovi predstavljaju općehrvatske naglasne vrijednosti.

Stjepan Vukušić

O S V R T I

O NESRETNIM ABORIDŽINIMA PO TREĆI PUT

U 25. godištu Jezika napisao sam člančić o nazivima australskih starosjedilaca, u prošlom godištu A. Gluhak, a sad opet ja. Može se komu učiniti da je to ipak presitan problem da bi o njemu trebalo toliko pisati.

Mislim da u jeziku nema sitnih problema jer jezičnu zgradu, a to znači strukturu, čine jezične jedinice u suodnosima s drugim jezičnim jedinicama i da je zbog toga de Saussure jezik lijepo usporedio sa šahom: kao što svaki potez u šahu mijenja vrijednost svih ostalih figura, tako i naoko sitan problem može utjecati na cijelu jezičnu strukturu. S druge strane lingvistima je upravo dužnost tražiti najbolja rješenja, pogotovu kad je pitanje aktualno, a upotreba kolebljiva, jer je važno da se koleb-

ljivo ustali u liku najpovoljnijem za jezik.

Ja sam svojim člankom, pomalo humoristički intoniranom, samo upozorio da ne valja upotrebljavati nazive koji nemaju opravdanja, ne predloživši poseban naziv za australske starosjedioce. A. Gluhak predlaže da ih zovemo *Aborigini*. Premda se taj prijedlog posebno ticao mene, nisam imao namjere išta dodavati jer moglo bi biti i tako, iako nisam bio baš oduševljen tim pomalo neobičnim prijedlogom, da opću stranu imenicu pretvorimo u svoju vlastitu. Mislio sam: rijetka riječ pa što da si njome taremo glavu. Ali pisanje o australskim starosjediocima nekako učestalo, a Gluhakov se savjet ne prihvaća, *Aborigini*, *aboriginski* se i ne spominje, nego *aboridžinatski*, tri puta u članku *Jezici izumiru* (Vjesnik, 27. 1. 82), *aboridžinski*, *Aboridžini*, dva puta u članku *Aboridžinsko svetište* (Vj. 5. 6. 82), *Aboridžini*,